

компоненты: содержательно-профессиональный, личностный, мотивационный, коммуникативный, профессионально-деятельностный.

Ключевые слова: *готовность, профессиональная деятельность, восточные единоборства, детско-юношеские спортивные школы, тренер.*

Стаття надійшла до редколегії 7 травня 2018 року.

Олена Федоренко,
ORCID ID 0000-0003-4948-9524
м. Харків

УДК 378.377:37.014

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТА

Стаття присвячена проблемі професійної компетентності юристів. На засадах аналізу наукових праць розглянуто сутність поняття «професійна компетентність юриста» та її змістові компоненти. Виокремлено компетентності, що є складниками професійної компетентності юриста: змістовий (система юридичних знань з різних галузей права, умінь їх застосовувати в різних ситуаціях професійної діяльності), особистісний (професійно важливі якості), мотиваційний (професійна мотивація), комунікативний (вміння та навички ефективної комунікації з різними категоріями осіб). Цілеспрямоване формування зазначених компонентів професійної компетентності в процесі фахової підготовки сприятиме підвищенню рівня у майбутніх фахівців-юристів.

Ключові слова: *професійна компетентність, компоненти, юристи, особистість.*

Проблема формування професійної компетентності майбутніх юристів зумовлює необхідність пошуку способів удосконалення фахової підготовки на засадах упровадження нових підходів і сучасних технологій в освітній простір закладів вищої освіти.

Особливості, характеристики та специфіка професійної діяльності юристів було досліджено в працях таких учених, як В. Васильєв, Н. Євдокимова, А. Жалинський, І. Івашкевич, В. Романов, М. Сілкін, О. Столяренко, Ю. Чуфаровський та ін.

Юридичну діяльність здійснюють з метою застосування правових норм, забезпечення прав і свобод людини, зміцнення законності та правопорядку в суспільстві відповідно до юридичного статусу державних органів і установ та повноваження їх посадових осіб. Юридична діяльність є особливим видом соціальної діяльності в правовій сфері, однак її не можна ототожнювати з правовою діяльністю, оскільки остання є ширшою за змістом. Компонентами цієї діяльності, окрім правозастосовуваної та правозахисної, є також правотворча діяльність уповноважених органів держави зі створення норм права.

Аналіз наукових публікацій дає змогу дійти висновку, що професійну діяльність юриста супроводжує виконання різних дій: спілкування з громадянами, які звернулися за допомогою; юридичне консультування; профілактична бесіда; адміністративний аналіз правопорушення; опитування, допит, очна ставка тощо в процесі проведення розшукувальних операцій. У кожній із наведених дій відображено особливості професійної діяльності юриста.

Мета статті полягає в тому, щоб розкрити зміст професійної компетентності юристів.

З огляду на різнобічний характер професійної діяльності юриста, на думку І. Івашкевич, його професійна компетентність охоплює такі компоненти: 1) *мотиваційно-цільовий*; 2) *когнітивний*; 3) *соціальний*; 4) *аксіологічний*; 5) *аутопсихологічний* [2].

Мотиваційно-цільовий компонент передбачає певну мотивацію: виконання юридичної діяльності та досягнення успіху; здатність ставити цілі власної діяльності та їх досягати; професійне самовизначення, що є критерієм здійснення успішної професійної діяльності; професійну спрямованість як психологічну орієнтацію студента на професійну діяльність, що має змістовий і мотиваційний бік; професійну готовність як стан студента, що характеризується науково теоретичною, психологічною, юридичною, фізичною готовністю тощо.

Когнітивний компонент передбачає сформованість у фахівця знань, вмінь та навичок, професійного досвіду. Цей компонент відображає розвиток здатності спеціаліста до використання цих знань, вмінь і навичок на практиці. Когнітивний компонент охоплює як загальнопрофесійні знання, вміння та навички, якими має володіти кожен фахівець (не обов'язково юридичної сфери діяльності), так і спеціальні знання, вміння та навички (властиві спеціалістам юридичної сфери діяльності). Отже, до загальнопрофесійної компетентності науковець зараховує:

- достатній рівень загальнопрофесійних знань;
- здатність аналізувати набуті знання, вміння самостійно здобувати нові знання, використовувати їх у практичній діяльності;
- здатність розмірковувати над власними діями та орієнтуватися на набуту інформацію під час прийняття виваженого рішення;
- уміння застосовувати добре відомий метод у змінених та екстремальних соціальних умовах;
- уміння знаходити більш дотичний метод розв'язання проблеми до певної професійної ситуації;
- уміння здійснювати професійну діяльність в умовах вибору і прийняття альтернативних рішень;
- уміння спростовувати хибне рішення та критично оцінювати власні дії та вчинки інших;
- здатність обирати більш раціональні стратегії виконання діяльності та розв'язання професійних задач;
- здатність до прогнозування способів розв'язання проблем і задач;
- критичність мислення;
- інтелектуальність;
- здатність до ампліфікації та генералізації знань і легкість експлікації їх на практиці.

До спеціальних знань, умінь та навичок автор зараховує такі:

– юрист *має знати*: види правопорушень та вимоги щодо юридичної відповідальності; поняття і склад адміністративного правопорушення, порядок залучення до адміністративної відповідальності та види адміністративних покарань; поняття і склад злочину, підстави притягнення до кримінальної відповідальності; порядок укладання цивільно-правових договорів, вимоги щодо їх змісту, види договорів, принципи виконання цивільно-правового договору; форми захисту прав громадян та юридичних осіб; види і порядок цивільного судочинства, головні етапи цивільного процесу; трудові права й обов'язки працівників і роботодавців, види трудових договорів, зміст трудової дисципліни, порядок розв'язання трудових спорів; вивчення виробництва; головні правила професійної етики та прийоми ділового спілкування в колективі; систему документаційного забезпечення управління; основи бізнес-планування;

– юрист *має вміти*: працювати з нормативно-правовими актами та іншими інформаційними джерелами; застосовувати їх у професійній діяльності; застосовувати на практиці норми різних галузей права; оперувати юридичними поняттями та категоріями; складати різні види цивільно-процесуальних і кримінально-процесуальних документів; аналізувати та готувати пропозиції щодо вдосконалення правової діяльності установ, підприємств, організацій; складати організаційно-розпорядчі документи; складати й оформляти претензійно-позовну документацію; здійснювати оброблення вхідних, внутрішніх і вихідних документів, а також контроль за їх виконанням; оформляти документи для передачі в архів організації; реалізувати права й обов'язки юриста, слідчого, помічника прокурора, дізнавача, судового пристава тощо

в конкретних умовах професійної діяльності; використовувати комп'ютерну техніку в режимі користувача.

До *соціального компонента* професійної компетентності юриста належать комунікативна компетентність, емоційно-експресивні особливості особистості та моторно-вольові якості фахівця [2].

Комунікативна компетентність юриста, на думку С. Вишневської [1], охоплює такі компоненти: *інформаційно-комунікативний компонент* (комплекс юридичних знань: правових і нормативних актів; знання психології особистості, професійного спілкування та міжособистісної взаємодії; орієнтування у професійних ситуаціях щодо реалізації прав і свобод громадян; здатність до самоаналізу та самопізнання); *афективно-комунікативний компонент* (система цінностей особистості; система соціальних настановлень; уміння та навички управління емоційним станом, здатність до саморегуляції; система ставлень особистості, досвід міжособистісного, професійного спілкування та правових стосунків; здатність до емпатії); *регулятивно-комунікативний компонент* (уміння та навички комунікативної діяльності майбутнього юриста, засновані на правових відносинах; оволодіння техніками спілкування; вміння та навички вербальної та невербальної взаємодії; вміння та навички конструктивної поведінки в конфліктних ситуаціях і ситуаціях когнітивного дисонансу).

До вольових якостей юриста автор зараховує: здатність брати на себе відповідальність у складних ситуаціях і ситуаціях когнітивного дисонансу; здатність об'єктивно оцінювати власні досягнення, сили та можливості; здатність до подолання труднощів, наполегливість тощо.

Серед емоційних особливостей спеціаліста виокремлено: врівноваженість та стресостійкість до конфліктних ситуацій і ситуацій когнітивного дисонансу; емоційну стійкість у ситуаціях прийняття відповідних рішень.

Так, Т. Матвеева виокремлює такі психомоторні якості фахівця юридичної сфери діяльності, як здатність до миттєвого реагування в умовах дефіциту часу, миттєвої реакції на раптовий зоровий і слуховий подразник (високий рівень психомоторної реактивності) [3].

Перераховані вольові, емоційні та моторні якості фахівця є загальними для спеціалістів будь-якої сфери професійної діяльності.

Зокрема, І. Івашкевич також виокремила компетенції, що належать до соціального компонента професійної компетентності та характеризують працівника юридичної сфери діяльності. Такими компетенціями є: *соціально-особистісні компетенції* – громадянська позиція; розуміння необхідності здорового способу життя; здатність і готовність самостійно здобувати освіту, професійно спілкуватися рідною та іноземними мовами; здатність приймати правильні рішення в ситуаціях когнітивного дисонансу; *організаційно-управлінські компетенції* – здатність і готовність оцінювати результати власної юридичної діяльності, застосовувати знання організаційно-правових засад, організовувати професійну діяльність колективу, приймати оптимальні рішення за нестандартних ситуацій; *загальнонаукові компетенції* – здатність і готовність продемонструвати на практиці знання права, знання юридичної психології, уміння проведення юридичної консультації та організації експертизи законопроектів та інших нормативно-правових актів; *загальнопрофесійні компетенції* – здатність і готовність обґрунтовувати і застосовувати закони та інші нормативні правові акти; забезпечувати дотримання законодавства в діяльності державних органів, фізичних і юридичних осіб, юридично правильно кваліфікувати факти й обставини, розробляти документи правового характеру, проводити правову експертизу нормативних актів, надавати кваліфіковані юридичні висновки та консультації, приймати правові рішення і здійснювати інші юридичні дії відповідно до законів, розкривати та встановлювати факти правопорушень, визначати міру відповідальності й покарання винних, вживати необхідні заходи щодо поновлення порушених прав; *спеціальні компетенції* – здатність і готовність застосовувати навички професійної етики, загальної (грамотність і доброзичливість) правової та психологічної культури, виявляти глибоку повагу до закону і дбайливе ставлення до соціальних цінностей правової держави, розуміння

сутності та соціальної значущості власної професії; здатність співпрацювати з людьми, упорядкувати робоче місце й організувати юридичну діяльність відповідно до профілю організації; чітко працювати з законодавством та інформаційно-довідковими системами, систематично підвищувати професійну кваліфікацію, вивчати законодавство і практику його застосування, а також опанувати спеціальною літературою [2].

До спеціальних психофізіологічних властивостей, характерних для юристів, В. Савіщенко зараховує здатність до вербалізації (легкість мовлення, здатність вільно висловлювати думки про певні події) та емоційну стабільність (відсутність схильностей до тривожного стану, фрустрації, агресивності, легкої збудливості, здатність швидко пристосовуватися до різних умов оточуючого середовища, адекватне самооцінювання тощо) [4]. Серед спеціальних психофізіологічних якостей юриста необхідно назвати *адаптивність* – здатність юристів ефективно виконувати професійні функції в умовах постійної зміни навколишнього середовища. Іншою важливою психофізіологічною якістю юриста є *гнучкість* – це здатність фахівців змінюватися відповідно до умов професійної взаємодії, налагоджувати контакти з потрібними організаціями, суспільними об'єднаннями громадян, населенням тощо.

Важливими психофізіологічними якостями юриста, на нашу думку, є:

- *відкритість* – прозорість діяльності юристів, включаючи процес прийняття юридичних рішень і планування програм;
- *оперативність* – швидкість виконання діяльності в умовах прийняття актуальних юридичних рішень та розв'язання як запланованих проблем, так і таких, що виникли спонтанно;
- *надійність* – стабільність юридичної діяльності на різних її рівнях, а також домінування механізмів її саморегуляції тощо.

Аксіологічний компонент професійної компетентності передбачає морально-ціннісні орієнтації, етичні норми, характеристики професійної культури, а також необхідні юристу особистісні властивості, серед яких толерантність, лояльність і духовність. Аксіологічний компонент професійної компетентності юриста також передбачає:

- 1) усвідомлення себе та інших незалежними суверенними особистостями, урахування цілей, устремлінь, цінностей, можливостей кожної особистості, розуміння рівня відповідальності за результати спільної діяльності;
- 2) усвідомлення власних потреб і можливостей, морально-етичних цінностей та співвіднесення їх з потребами, можливостями інших, а також порівняння зі суспільними потребами та вимогами;
- 3) здатність реально, без стійких упереджень і стереотипів сприймати внутрішній світ клієнтів, уміти бачити в кожному позитивні якості особистості;
- 4) усвідомлення та критичне осмислення власних можливостей, здатність розуміти норми, культуру та цінності як соціальних груп, так і клієнтів;
- 5) усвідомлення реальної, а не уявної або ззовні обов'язкової, посадової ролі, особливостей впливу на клієнта, результативності власних бажань і переконань;
- 6) готовність порівнювати себе з іншими, змінюватися, духовно розвиватися разом з клієнтами.

Стосовно толерантності юристів потрібно зазначити, що аналіз різних досліджень свідчить про необхідність розуміння принципової відмінності толерантного ставлення, а саме: поваги, неворожості, прийняття особистості іншої людини такою, якою він/вона є від пасивного вимушеного примирення (терплячість до більш «слабкої» особистості) до повного прийняття суб'єктних характеристик особистості. Розуміння толерантності полягає в здатності суб'єкта до незалежного та критичного мислення, формулювання суджень і висновків, заснованих на морально-етичних цінностях і настановах.

Базовими підструктурними елементами аутопсихологічного компонента є професійне самовизначення та самоактуалізація юриста, які можна описати як тривалий процес розвитку ставлення людини до професії та до себе, як (потенційного або реального) суб'єкта

професійної діяльності або професіонала. Професійна самоактуалізація – це пошук «себе в професії», усвідомлення власної професійної ролі, образу «Я», професійного іміджу, індивідуального стилю професійної діяльності, визначення власних професійних перспектив, особливостей їх досягнення, затвердження нових професійних цілей, прагнення до гармонійного розвитку та фасилітації становлення власного творчого потенціалу [2].

Професійна компетентність майбутнього фахівця неможлива без загальної та комунікативної культури, що виражена в комунікативній компетентності особистості. Учені Г. Андрєєва, А. Бодальов, Г. Ковальов, В. Лабунська, В. Мироненко, Л. Мітіна, С. Рубінштейн та ін. наголошують на важливості сформованості комунікативних умінь, що створюють і відображають психологічний портрет особи, її психологічну сутність, що сприяють розумінню та взаємодії, розкривають внутрішній зміст у зовнішній дії.

Наведені визначення дають змогу уточнити сутність поняття «професійна компетентність юриста». **Професійна компетентність юриста** – це інтегративна якість особистості фахівця, що поєднує наявність юридичних знань та вмінь з різних галузей права, професійно важливих якостей для ефективного виконання професійної діяльності з дотримання прав і свобод людини.

Компонентами професійної компетентності юриста, на нашу думку, є: *змістовий* (система юридичних знань з різних галузей права, вміння їх застосовувати в різних ситуаціях професійної діяльності), *особистісний* (професійно важливі якості), *мотиваційний* (професійна мотивація), *комунікативний* (вміння та навички ефективної комунікації з різними категоріями осіб), які в комплексі забезпечують ефективне здійснення професійної діяльності.

Таким чином, формування професійної компетентності має містити цілеспрямований і організований характер, здійснюватися у процесі фахової підготовки студентів під час отримання освіти у закладі вищої освіти за допомогою розроблення і запровадження нових освітніх технологій.

Використані літературні джерела

1. Вишнева С. Л. Коммуникативная компетентность юриста и особенности её формирования / С. Л. Вишнева // Психология системного функционирования личности : материалы Международ. науч.-практ. конф. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 2004. – С. 68–70.
2. Івашкевич І. В. Становлення професійної компетентності майбутніх юристів : метод. посіб. / І. В. Івашкевич. – Рівне : РДГУ, 2016. – 94 с.
3. Матвеева Т. А. Необходимость формирования профессиональной компетентности выпускника ВУЗа в современных условиях / Т. А. Матвеева // Профессиональное образование. Приложение «Педагогическая наука – практике. Новые исследования». – М. : ИСОМ, 2005. – № 5. – С. 91–96.
4. Савіщенко В. М. Педагогічні умови формування професійно значущих якостей майбутнього юриста в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / В. М. Савіщенко ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2008. – 20 с.

References

1. Vishnevskaya, S. L. (2004). *Kommunikativnaya kompetentnost yurista i osobennosti eye formirovaniya* [Communicative competence of a lawyer and peculiarities of its formation]. *Psikhologiya sistemnogo funktsionirovaniya lichnosti* – Psychology of the systemic functioning of the individual. Saratov: Izot Saratov [in Russian].
2. Ivashkevych, I. V. (2016). *Stanovlennia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh yurystiv* [Development of professional competence of future lawyers]. Rivne: RDU [in Ukrainian].
3. Matveyeva, T. A. (2005). *Neobkhodimost formirovaniya professionalnoy kompetentnosti vypusknika VUZa v sovremennykh usloviyakh* [The Necessity of Formation of Professional Competence of a Graduate of an Higher Educational Establishment under Modern Conditions]. *Professionalnoye*

obrazovaniye. Prilozheniye "Pedagogicheskaya nauka - praktike. Novyye issledovaniya" – Professional Education. Application "Pedagogical science - practice. New research". Moscow, 5, 91-96 [in Russian].

4. Savishchenko, V. M. (2008). Pedagogichni umovy formuvannya profesiino znachushchykh yakosti maibutnoho yurysta v navchalno-vykhovnomu protsesi vyshchoho navchalnoho zakladu [Pedagogical conditions for the formation of professionally significant qualities of the future lawyer in the educational process of a higher educational establishment]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Zaporizhzhia [in Ukrainian].

Fedorenko Olena,
Kharkiv, Ukraine

Content of professional competence of the lawyer

The article is devoted to the problem of professional competence of the lawyer. The article considers the essence of the concept of "professional competence of the lawyer" and its content components on the basis of scientific works analysis.

The purpose of the paper is to reveal the content of professional competence of lawyers. Lawyers' professional competence is considered to be the integral qualification of a specialist personality, which combines the necessary level of legal knowledge, skills, professional qualities, motivation for observance of human rights and freedoms. The author distinguishes the competencies that are components of the lawyers' professional competence: content (the system of legal knowledge in various fields of law, ability to apply it in different situations of professional activity), personal (professional qualities), motivational (professional motivation), and communicative (skills of effective communication with different categories of people). The purposeful formation of these professional competence components in the process of professional training will increase its level of future lawyers.

Legal activities are carried out in order to apply legal norms, to ensure human rights and freedoms, to strengthen the rule of law and law and order in society in accordance with the legal status of state bodies and institutions and the powers of their officials. Legal activity is a special type of social activity in the legal sphere, but it can not be identified with legal activity, since the latter is broader in content. The components of this activity, besides the law-enforcing and human rights activists, are also the law-making activity of the authorized bodies of the state to establish norms of law.

Key words: professional competence, components, lawyers, personality.

Федоренко Елена,
г. Харьков

Содержание профессиональной компетентности юриста

Статья посвящена проблеме профессиональной компетентности юриста. На основе анализа научных трудов в статье рассмотрены сущность понятия «профессиональная компетентность» юриста и ее содержательные компоненты. Выделены компоненты, которые являются составляющими профессиональной компетентности юриста: содержательный (система юридических знаний из различных отраслей права, умений их применять в различных ситуациях профессиональной деятельности), личностный (профессионально важные качества личности), мотивационный (профессиональная мотивация), коммуникативный (умения и навыки эффективной коммуникации с различными категориями лиц).

Целенаправленное формирование указанных компонентов профессиональной компетентности в процессе профессиональной подготовки будет способствовать повышению ее уровня у будущих юристов.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, содержание, компоненты, юристы, личность.

Стаття надійшла до редколегії 22 березня 2018 року.

Ірина Андрощук,
ORCID ID 0000-0002-3557-793X
м. Київ

УДК 378(438):378.091.12:378.093.2-005

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТІВ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ ВИКЛАДАЧІВ КАФЕДР МЕНЕДЖМЕНТУ

У статті представлено аналіз двох стратегій розвитку університетів Республіки Польща до 2020 року: локальну й експертну. Проаналізовано їх стратегічні цілі та виокремлено головну. Визначено фази побудови стратегій розвитку польських університетів. Розглянуто їх структуру і зміст. Описано механізм створення робочої групи розробки стратегії університету та проаналізовано її склад. Визначено сильні та слабкі сторони університетських стратегій Республіки Польща та подано рекомендації щодо коригування недоліків. Розглянуто специфіку стратегічного управління професійним розвитком викладачів кафедр менеджменту декількох польських державних університетів.

Ключові слова: стратегія розвитку, стратегія розвитку університету, стратегічний менеджмент, університет.

У зв'язку з глобалізаційними та євроінтеграційними процесами, що стосуються різних сфер польського суспільства, державні університети стають все частіше об'єктом надання послуг на освітньому ринку: науково-дослідних, навчально-виховних і експертно-дорадчих. Боротьба за високе місце в рейтингу польських і європейських університетів змушує керівництво як на державному (працівники Міністерства національної освіти Республіки Польща), так і на місцевому рівнях (ректорати, керівники структурних підрозділів польських університетів), змінювати підходи до управління розвитком університетів.

Відповідно до того, що державні університети Польщі після вступу до Євросоюзу в 2005 році та після впровадження в цьому ж році нового Закону «Про вищу освіту» Польщі, стали учасниками глобальних ринкових відносин, постало питання про те, що вони мають дбати про якість наданих послуг у співвідношенні із пошуком фінансування для реалізації відповідних завдань. Отже, університет має мати такий бюджет, який дав би змогу не лише мати кошти на забезпечення навчально-виховного процесу університету, а й здобути фінанси на його розвиток. Розроблення і запровадження стратегій розвитку університетів дає відповідь на запитання: «Яким чином, хто і коли має сприяти розвитку закладу вищої освіти? Яким чином це вплине на професійний розвиток викладача і на якість освіти?»

Актуальність цієї статті полягає у висвітленні тих сильних і слабких сторін, які існують на даний момент у процесі побудови і реалізації стратегій розвитку польських університетів і їх співвідношення із стратегічним управлінням професійним розвитком викладачів.